

פתרון הבחינה

תנ"ך

חורף תשפ"ב, 2022, שאלון: 1261

מוגש ע"י דליה שטיפמן, מורה לתנ"ך של ביה"ס "יואל גבע"

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון – בראשית (48 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מהשאלות 1-3 (לכל שאלה - 24 נקודות): בכל אחת מהשאלות שנבחרו יש לענות על כל הסעיפים (לכל סעיף – 8 נקודות).

שאלה 1

סעיף א'

- (1) ההתחייבות של ה' לאברהם: ירושת הארץ לצאצאיו של אברהם. ביסוס: "ויואמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה". אז: "ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר הפרת".
- (2) בפסוק ח' שואל אברהם את ה': "במה אדע כי אירשנה", כלומר אברהם מטיל ספק בהבטחה, לכן ה' מתחייב לפניו שצאצאיו ירשו את הארץ ואף מציין את גבולות הארץ המובטחת.

סעיף ב'

- (1) הסיבה לעיכוב מימוש התחייבות ה' לאברהם: "כי לא שלם עון האמורי עד הנה" – הארץ מאוכלסת בעמי כנען, ורק לאחר שעמים אלה ישלימו את מכסת חטאיהם שיצדיקו את הענשתם וגירושם מהארץ, יוכלו צאצאי אברהם לרשת את הארץ.
- (2) קשיים בתחום האמוני-דתני (על התלמיד לציין קושי אחד): - בפסוק י"ג-י"ד: ה' אומר לאברהם שצאצאיו יהיו לעבדים במשך 400 שנים, ובתום תקופה זו הוא יעניש את העם שהעביד אותם.

- הקושי: כיצד ייתכן שה' אומר שהוא יעניש את המצרים שיעבידו את בני ישראל, והרי הוא גרם לכך? (ה' נוהג בחוסר צדק).
- בפסוק ט"ז: ה' אומר שרק אחרי שעמי כנען ישלימו את מכסת חטאיהם, הם ייענשו ויגורשו מהארץ, כלומר ה' מונע מהם את אפשרות לחזור בתשובה ושולל מהם את אפשרות הבחירה.
- הקושי: כיצד ייתכן שה' שולל מעמי כנען את חופש הבחירה, והרי על פי האמונה זו זכותו הבסיסית של כל אדם?

סעיף ג'

- (1) הלקח הנרמז שעל צאצאי אברהם ללמוד הוא: שאם הם יחטאו, הארץ תילקח מהם. כפי שה' העניש וגירש את עמי כנען החוטאים, כך הוא יעשה לבני ישראל אם יחטאו, הוא ישלול מהם את ירושת הארץ.
- (2) הדרישה המפורשת של ה' מצאצאי אברהם: לקיים את מצוות ה' ולהקפיד על משפט צדק, כדי שההבטחות שנתן לאברהם יתגשמו בהם.

שאלה 2

סעיף א'

הקביעות הבאות לידי ביטוי בפסוקים (על התלמיד לבחור שלוש מהן ולבסס):

- בין הרועים נדרשת עבודת צוות – "ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקו את הצאן והשיבו את האבן על פי הבאר למקומה", אז: "ויאמרו לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים וגללו את האבן מעל פי האר והשקינו הצאן". כדי להזיז את האבן הגדולה המכסה את הבאר, נדרשת עבודת צוות משותפת של כל הרועים.
- אהבה ממלאת את האדם בכוח – "ויהי כאשר ראה יעקב את רחל... ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר וישק את צאן לבן...". כאשר יעקב רואה את רחל, האהבה שהוא חש כלפיה ממלאת אותו בכוח והוא לבדו מזיז את האבן מעל פי הבאר, משימה שכדי לבצעה צריך את כל הרועים יחדיו.
- אדם אוהב נוהג ברכות וברגשנות – "וישק יעקב לרחל וישא את קלו ויבד". יעקב נושק לרחל ברכות, והמפגש ביניהם גורם לו לפרוץ בבכי.
- יעקב ורחל הם בני דודים – "ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו ואת צאן לבן אחי אמו..." – לבן אבי רחל, הוא אחיה של רבקה, אמו של יעקב.

סעיף ב'

- (1) לבן גרם ליעקב להרגיש שהוא הגיע למקום בטוח, שבו הוא מתקבל ברצון (על התלמיד להביא שתי ראיות ולהסבירן):
- "ויהי כשמע לבן את שמע יעקב בן אחותו וירץ לקראתו ויחבק לו וינשק לו ויביאהו אל ביתו ויספר ללבן את כל הדברים האלה" – כאשר לבן שומע על בואו של יעקב, הוא ממחר אליו ומקבל אותו בחיבוקים ונשיקות ומזמין אותו לביתו. יעקב מרגיש בטוח, ומשתף את לבן בכל קורותיו בבית אביו.

- "ויאמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה וישב עמו חדש ימים" – לבן מזמין את יעקב לשהות בביתו, בגלל הקרבה המשפחתית ביניהם.
- "ויאמר לבן ליעקב הכי אחי אתה ועבדתני חנם הגידה לי מה משכרתך" – לבן אומר ליעקב, שמאחר והם קרובי משפחה, הוא מעוניין לתת לו שכר תמורת עבודתו אצלו.
- (2) לבן מרמה את יעקב השוהה בביתו (על התלמיד להביא שתי ראיות ולהסבירן):
  - "ויאמר לבן טוב תתי אתה לך מתתי אתה לאיש אחר" – לאחר שיעקב הביע את רצונו לשאת את רחל לאישה, בעבור שבע שנות עבודה אצל לבן, לבן אינו מתחייב מפורשות לכך. תשובתו מעורפלת ומעידה על כוונות המרמה שלו.
  - "ויהי בערב ויקח את לאה בתו ויבא אתה אליו ויבא אליה" – בערב ליל הכלולות, לבן מרמה את יעקב ונותן לו את לאה לאישה, במקום רחל.
  - "ויאמר אל לבן מה זאת עשית לי הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רמיתני" – יעקב מכריז מפורשות שלבן רימה אותו ונתן לו את לאה לאישה, במקום רחל שבעבורה הוא עבד שבע שנים.

סעיף ג'

- (1) בפסוק כ"ה, יעקב מגלה בבוקר כלולותיו, שלבן רימה אותו והוא מתעמת מולו בכעס על מעשה המרמה: "מה זאת עשית לי... ולמה רמיתני".
- בפסוק כ"ח, יעקב מגיב בהשלמה עם מעשה המרמה, והוא מוכן לעבוד שבע שנים נוספות בעבור רחל: "ויעש יעקב כן וימלא שבע זאת ויתן לו את רחל בתו לאשה".
- (2) על פי המדרש, כאשר יעקב גילה את מעשה המרמה, הוא האשים את לאה ברמאות. בתגובה, לאה הזכירה לו שאף הוא נהג בצורה דומה, כאשר רימה את אביו והציג עצמו לפניו כאחיו עשו (כדי לקבל את ברכת הבכורה). נראה שיעקב הבין שהוא נענש על מעשה המרמה שלו כלפי אביו ואחיו, לכן תגובותיו היו שונות.

שאלה 3

סעיף א'

- (1) שני האישים הם: שר המשקים ושר האופים של פרעה. הנושא המשותף לשניהם שבעניינו התפתחה שיחה בינם לבין יוסף: כל אחד מהשרים חלם חלום באותו הלילה, ושניהם לא מצאו פותר לחלומותיהם, לכן פנו אל יוסף שיפתור להם את החלומות.
- (2) שר המשקים – הוחזר לתפקידו. שר האופים – נענש במוות בתלייה.

סעיף ב'

- (1) שר המשקים מתאר כיצד הוא ממלא באחריות ובתשומת לב את תפקידו (על התלמיד להציג פרט אחד מדבריו ולהסביר כיצד פרט זה יכול לרמוז על גורלו):
  - "וכוס פרעה בידי" – הוא מקפיד לשאת את כוס פרעה בידו, לשמור עליה. פרט זה רומז על היותו אדם אחראי, שפרעה לא יוותר עליו בתפקידו.
  - "ואקח את הענבים ואשחט אותם אל כוס פרעה" – הוא מקפיד בביצוע תפקידו, הוא שוחט את הענבים ישירות אל כוס פרעה. פרט זה רומז על דקדקנותו בתפקיד, ועל היותו שר משקים טוב.

- "ואתן את הכוס על כף פרעה" – הוא מקפיד לתת את הכוס בידו של פרעה. פרט זה מעיד שהוא מבצע נאמנה את תפקידו.
  - שר האופים מתאר כיצד הוא נוהג בפסיביות ובזלזול בתפקידו (על התלמיד להציג פרט אחד מדבריו ולהסביר כיצד פרט זה יכול לרמוז על גורלו):
  - "והנה שלשה סלי חרי על ראשי. ובסל העליון מכל מאכל פרעה מעשה אפה" – שר האופים נוהג בזלזול, הוא נושא את הסלים על ראשו ובסל העליון המאכלים לפרעה. נשיאתם על ראשו מסכנת את הסלים העלולים ליפול והוא אינו יכול להשגיח על תכולתם.
  - "והעוף אכל אתם מן הסל מעל ראשי" – שר האופים נוהג בפסיביות, למרות שהוא מודע לכך שהעוף מנקר ממאפי פרעה, הוא לא מסלק אותו.
- (2) יוסף קבע את המועד להתגשמות דבריו, לפי חלומות השרים. אצל שניהם חזר המספר שלוש: שלושת שריגי הגפן שהופיעו בחלומו של שר המשקים, ושלושת סלי החורים שהופיעו בחלומו של שר האופים, סימלו מבחינת יוסף שלושה ימים.

סעיף ג'

- (1) כיצד משבר עשוי לחדד את הרגישות של בני אדם לזולתם:
- לפי פסוקים ו-ח: "ויבא אליהם יוסף בבוקר וירא אתם והנם זעפים. וישאל את סריסי פרעה... לאמר מדוע פניכם רעים היום...". – יוסף שנזרק אל הכלא, בעקבות דברי הדיבה של אשת פוטיפר, מגלה רגישות כלפי השרים. הוא שם לב להיותם זעפים ופונה אליהם בניסיון להבין מדוע.
  - לפי פרק ל"ז, ה-י: "ויגער בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך ואביך להשתחות לך ארצה" – יוסף מעורר כעס בקרב אחיו, בגלל חלומות הגדלות שלו. אביו מגלה רגישות אל יתר בניו ונוזף ביוסף על חלומותיו.
- (2) כיצד בזמנים טובים בני אדם נוטים להיות פחות קשובים לזולתם:
- בפסוק י"ד, יוסף מבקש משר המשקים לעשות איתו חסד, ולהזכיר אותו לפני פרעה לטובה, כאשר הוא ישוחרר ויוחזר לתפקידו. בפסוק כ"א, שר המשקים מוחזר לתפקידו. בפסוק כ"ג: "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו" – שר המשקים זכה לימים טובים, הוא הוחזר לתפקידו, אך שכח את בקשתו של יוסף.

פרק שני – שמות (24 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 4-5 (לכל שאלה – 20 נקודות)
בכל אחת מהשאלות שנבחרו יש לענות על כל הסעיפים (לכל סעיף – 8 נקודות)

שאלה 4

סעיף א'

(1) מגבלות שהוטלו על העם לקראת המעמד שהם עתידים להיות שותפים בו (על התלמיד לציין שתי מגבלות):

- העם נדרש להתקדש, כלומר לשמור על טוהרתם לקראת ההתגלות.
- על העם לכבס את בגדיהם, להתנקות.
- נאסר על העם לעלות להר, עליהם לשמור על גבול מרחק מן ההר.
- נאסר על העם משכב עם אישה, כדי שישמרו על קדושתם.

(2) מדוע הוטלו מגבלות על העם לקראת מעמד זה: כי מדובר בהתגלות של אלוהים לעם. זהו מעמד מיוחד המחייב שמירה על קדושה.

סעיף ב'

(1) העם זוכה ליחס מיוחד של ה' (על התלמיד להביא ראיה אחת ולהסבירה):

- "אתם ראיתם את אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי" – ה' העניש את המצרים בגלל יחסם לבני ישראל, וגאל את העם מעבדות.
- והייתם לי סגלה מכל העמים" – ה' בחר בעם ישראל להיות לעמו הנבחר. אז: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש".

ה' גם הטיל על העם חובות מיוחדות:

- "ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי..." – העם מחוייב לשמור ולקיים את מצוות ה'.

(2) ה' הטיל חובות מיוחדות על עם ישראל, בגלל שהוא בחר בו להיות לעמו הנבחר "גוי קדוש". מעמדו של העם מושווה למעמדם של הכוהנים: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", המנהיגים הרוחניים של עם ישראל. כך מוטל על כל העם להיות דוגמה ומופת לשמירה על מצוות ה'.

סעיף ג'

(1) הקושי: כיצד יתכן שנאמר "ביום הזה" כאילו האירוע קורה עכשיו, והרי נכון יותר להגיד "ביום ההוא" כי מדובר באירוע מן העבר הרחוק?

(2) על פי המדרש, הביטוי "ביום הזה" הוא הזמנה לעם להרגיש שותפות והתחדשות בלימוד התורה. להראות לעם שדברי ה' ומצוות התורה, רלוונטיות גם להיום, ואינם דברים ישנים שאין בהם עוד עניין.

שאלה 5

סעיף א'

- (1) מה גרם למצוקה של העם: משה התעכב על ההר, במשך 40 יום, דבר שעורר בעם חשש שהוא לא ישוב ושהם נותרו ללא מנהיג וללא איש קשר בינם לבין ה'.
כיצד הם התמודדו עם מצוקה זו: העם פנה בדרישה לאהרון שיעשה לו אלוהים.
- (2) המצוקה של העם נפתרה. לאחר שאהרון יצר את עגל הזהב, העם הכריז: "אלה אלוהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים", מבחינת העם נמצא פתרון למצוקתם, כי אהרון יצר להם אל חדש.

סעיף ב'

- (1) שתי התשובות לשאלה מי העלה את העם מארץ מצרים, המבטאות חומרת החטא:
1. עגל הזהב שיצר אהרון.
2. משה.
- לפי שמות פרק ו', פסוקים ו-ז: ה' מורה למשה להגיד לעם שהוא האלוהים, והוא יגאל אותם מעבדותם במצרים בזרוע חזקה והם יהיו לעמו. ה' מבהיר שלאחר הפגנת כוחו בארץ מצרים לשם גאולת העם, יכיר העם בכוחו ובגדולתו. לכן, חטאו של העם חמור מאוד, כי הוא מיהר לשכוח את פועלו של ה' למענו.
- (2) לדעתי, הכתוב בפסוקים אלה מעצים את החומרה של החטא של העם. העם היה עד לניסים הגדולים שחולל ה' למענם (כמו חציית ים סוף): "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו", אך מהר מאוד שכחו זאת ונהגו בכפיות טובה.

סעיף ג'

- (1) טיעון של משה כלפי ה', המעיד על חוכמתו הרבה בפתרון המשבר:
- "למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת בכח גדול וביד חזקה" – מה הטעם בהשמדת העם, לאחר שה' הוציא אותו ממצרים תוך הפגנת כוחו ובאמצעות ניסים.
- אז: "למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בהרים ולכלתם מעל פני האדמה" – למען שמו של ה', שלא יאמרו עליו המצרים שהוא הוציא את עמו כדי להרוג אותו במדבר.
- (2) בבראשית ט"ו, הבטיח ה' לאברהם (לאחר ספור עקידת יצחק) את ריבוי הזרע וירושת הארץ לצאצאיו. בפסוק י"ג, משה מזכיר לה' את שבועתו לאבות, אם ה' ישמיד את העם, הרי שהוא יפר את הבטחתו.

פרק שלישי – נושאי הבחירה (16 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 6-10 (לכל שאלה – 14 נקודות).
בכל אחת מהשאלות שנבחרו יש לענות סעיף א (חובה) (6 נקודות), ועל אחד מהסעיפים ב-ג (לכל סעיף – 8 נקודות).

שיבת ציון

שאלה 6

סעיף א'

- (1) בפסוקים א-ב, ה' העיר את רוחו של כורש מלך פרס. בעקבות זאת, ניתנה הצהרת כורש שהתירה לגולים לשוב לארץ ולבנות את בית המקדש בשנית.
 על פי פסוק ה, ה' העיר את אנשי יהודה, בנימין הכהנים והלויים. בעקבות זאת, הם התארגנו לעלות לארץ לבנות את בית המקדש.
- (2) השנה הלועזית בה מתרחשת הצהרת כורש: 538 לפנה"ס.

סעיף ב'

- (1) הגולים הצליחו לשמור על זהותם בבבל (על התלמיד לבסס על שתי דוגמאות ולהסבירן):
  - "מי בכס עמו יהי אלהיו עמו ויעל לירושלים אשר ביהודה" – לפי קריאה זו, העם שמר על ייחודו והבדלותו מיתר העמים.
  - "ויקומו ראשי האבות ליהודה ובנימין" – השבטים בעם שמרו על זהותם.
  - "והכהנים והלויים" – העם שמר על ייחודו הדתי ועל המנהיגות הדתית שלו.
- (2) השבטים מבבל המשיכו גם בארץ לשמור על זהותם (על התלמיד לבסס על שתי דוגמאות ולהסבירן):
  - "ויקם ישוע בן יוצדק ואחיו הכהנים" – מנהיגותם של שבי ציון, הורכבה גם מההנהגה הדתית, הכהנים שבקירבם.
  - "ויבנו את מזבח אלהי ישראל להעלות עליו עלות ככתוב בתורת משה איש האלהים" – שבי ציון מיהרו לבנות את המזבח בירושלים, כדי לחדש את מצוות הקורבנות, שציווה עליהם ה'.
  - "ויעשו את חג הסכות ככתוב" – שבי ציון הקפידו לקיים את חגי ישראל.
  - "ועלת יום יום במספר... ואחרי כן עלת תמיד ולחדשים ולכל מועדי ה' המקדשים..." – שבי ציון הקפידו על העלאת קורבנות לה', כפי שנצטוו.

סעיף ג'

- (1) שתי התגובות של גולי בבל על קריאתו של כורש:
  - חלק משבי ציון, מיהרו להתארגן ולעלות לארץ
  - הנותרים בגולה, סייעו לשבי ציון ותרמו להם מרכושם, כדי לעזור להם בשובם לארץ.
- (2) הביקורת בקטע מופנית כלפי הגולים שבחרו להישאר בגולה ולא לשוב לארץ.

הביקורת המובעת בקטע: שבחירתם להישאר בגולה, נבעה מפחד כלכלי שלא לאבד את רכושם ואת עסקיהם.

נביא ונבואה

שאלה 7

סעיף א'

- (1) נבואתו של חנניה בן עזור: ה' יביא סוף לשלטון האימפריה הבבלית, והשעבוד הבבלי על יהודה יסתיים.
- (2) דבר ה' לירמיהו אינו תואם את נבואתו של חנניה. ה' מכריז שהשעבוד הבבלי על יהודה יוכבד: "כה אמר ה' מטות עץ שברת ועשית תחתיהן מטות ברזל". ובנוסף, השלטון הבבלי ימשיך להתקיים על כל עמי האזור: "על ברזל נתתי על צואר כל הגוים האלה לעבד את נבוכדנאצר מלך בבל...".

סעיף ב'

- (1) ירמיהו בפרק כ"ז, אומר לאנשי יהודה שעליהם להיכנע לעול השעבוד הבבלי ולא להתנגד לו, אחרת גורלם יהיה מר. זאת בסתירה לדברי חנניה בפרק כ"ח, שמעודד את אנשי יהודה להתנגד לשעבוד הבבלי, כי ה' יסיר אותו מעליהם, ואף יחזיר את כל גולי גלות יהויכין ואת כלי בית המקדש שנבזזו, בעוד שנתיים.
- (2) הטיעון שבאמצעותו ירמיהו מטיל ספק בנבואת חנניה בן עזור: ירמיהו מציג תקדימים מן העבר, לפיהם נביאי ה' נשלחו אל העם כדי להזהיר אותם ולגרום להם לחזור בתשובה.

סעיף ג'

- (1) הקריטריון שירמיהו מציג לאמיתות נבואת שלום, הוא התגשמות הנבואה. לפי דברי ירמיהו, נבואת שלום אמיתית, אמורה להתגשם, אם לא התגשמה, הרי שמדובר בנבואת שקר.
- (2) דברי ה' בפרק י"ח אינם עולים בקנה אחד עם אמת המידה של ירמיהו, מאחר וה' אומר שגם נבואת שלום תלויה בהתנהגות העם. אם העם יחטא לה', ה' יחזור בו מנבואת השלום שמסר, ויעניש את העם החוטא. כלומר, גם נבואת שלום אמיתית, עלולה לא להתגשם.

חוק וחברה

שאלה 8

סעיף א'

- (1) דרישות מן החקלאי המכוונות לעזרה לחלשים (על התלמיד לציין שתי דרישות והסברן):
- בזמן קציר השדה, על החקלאי להשאיר פאה מן השדה ולא לקצור אותה, כדי שהעניים יוכלו לקחת מן התבואה.

- שיבולים בודדות שנפלו מידי הקוצר, אסור לו ללקט אותם, כך העניים יוכלו לבוא ולאסוף אותם לצורכיהם.
  - אשכולות ענבים שלא הבשילו בזמן הבציר, אסור לקטוף אותם וגם לא לחכות להבשלתם לשם בציר, יש להשאירם לעניים.
  - ענבים בודדים שנפלו לארץ בזמן הקציר, אסור לאסוף אותם, יש להשאירם לעניים.
- (2) "לא תקם ולא תטר" – אסור לנקום ואסור לשמור שנאה בלב.
 "ואהבת לרעך כמוך" – על האדם לאהוב את האחר כפי שהוא אוהב את עצמו.
 קיום דרישות אלה, תורם ליצירה של חברת מופת, בה בני האדם אינם מתנהלים מתוך רגשות נקמה ושנאה, אלא מתוך אהבה לאחר.

סעיף ב'

- (1) החוקים העוסקים בתחום העבודה: "לא תלין פעולת שכיר איתך" – איסור הלנת שכר. התפיסה שבאה לידי ביטוי היא "יצר לב האדם רע מנעריו" – ה' מודע לכך שהאדם עלול להתפתות ליצר הרע ולעכב את משכורתו של השכיר אצלו.
- החוקים העוסקים בתחום היחס למוגבל: "לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשלי" – אסור לנצל את מוגבלותם של אנשים ולפגוע בהם באמצעות מוגבלות זו. ה' יודע שהאדם עלול לנצל את מוגבלות האחר, בעיקר אם המוגבל אינו יכול לדעת מי פגע בו.
- (2) החזרה על הביטוי "אני ה'", נועדה להזכיר לעם שה' הוא הסמכות המחוקקת והוא הרואה הכל, עובדה שעשויה לסייע להתמודדות עם נטיית לב האדם להתנהגות רעה. הידיעה שה' רואה הכל, עשויה למנוע מאנשים לחטוא.

סעיף ג'

- (1) לפי פירוש רמב"ם, כדי לשמור על השלום בין בני האדם, אסור לשמור שנאה בלב ולנהוג בצביעות כלפי אדם שנהג אליך ברשעות, אלא יש להוכיח אותו על טעותו כדי לגרום לו לחזור בתשובה.
- (2) יוסף פעל ברשעות כלפי אחיו: "ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם" – הוא נהג להגיד עליהם דברי דיבה מול אביהם. כתוצאה מכך: "ויראו אחיו... וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם" – האחים נטרו ליוסף, ושמרו לו שנאה בליבם. בניגוד לנאמר בויקרא י"ט, האחים לא הוכיחו את יוסף על התנהגותו הרעה.

מזמורי תהילים

שאלה 9

סעיף א'

דוגמאות להימצאותו של המשורר במצוקה רגשית (על התלמיד להביא שתי דוגמאות ולהסבירן):

- "ממעמקים קראתיך ה'" – המשורר פונה אל ה' ממעמקי המצוקה בה הוא נתון.
- "אם עונות תשמר ה' אדני מי יעמד" – המשורר מביע את חששו מכך שה' יזכור לו את עוונותיו ויעניש אותו בגללם.

תיתכנה דוגמאות נוספות.

סעיף ב'

(1) הדימוי המופיע בפסוק ו': שומרי לילה המחכים לבוקר לסיום משמרתם. דימוי זה מביע מצד אחד את מצוקת המשורר, המרגיש כמו שומר לילה שסוף משמרתו אינו נראה באופק. ומצד שני, הדימוי מביע את הוודאות שה' יושיע אותו, כי בסוף כל משמרת לילה עולה הבוקר, המסמל את סוף משמרתו של השומר ואת העזרה הצפויה להגיע.

(2) המשורר כבר אינו במצוקה (על התלמיד להביא ראיה אחת):
 - "יחל ישראל אל ה' כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות" – המשורר מצפה לישועת ה', כי בכוחו של ה' להצילו.
 - "והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו" – המשורר מביע בטחון בה', שהוא יציל את כל העם.

סעיף ג'

(1) נהוג לקרוא את המזמור ביום הכיפורים, כי לפי פסוקים ג-ד, ה' אל חנון ורחום הסולח לחטאיהם של בני האדם. וביום הכיפורים נהוג לשאת תפילה אל ה', כדי שיטה את הכף לזכותם של בני האדם ויסלח על החטאים.
 (2) לפי פסוקים ז-ח, ה' נהג בחסד עם עמו ישראל ובידו הכוח לפדות ולהציל את עמו. יום הכיפורים נחשב ליום בו ה' דן את בני האדם על מעשיהם, ובכוחו של ה' לסלוח ולהציל את עמו.

ספרות החכמה – הרהורים על החיים

שאלה 10

סעיף א'

התנהגותו של איוב בעבר (על התלמיד להביא דוגמה אחת):

- "הנה יסרת רבים" – איוב נהג להטיף מוסר לאנשים ולהנחות אותם כיצד לנהוג.
- "וידיים רפות תחזק" – איוב נהג לחזק את רוחם של אנשים מיואשים.
- "כושל יקימון מליך" – באמצעות מילותיו, היה נהג לעודד אנשים שכשלו.
- "וברכים כרעות תאמץ" – איוב נהג לחזק את החלשים שהיו על סף כריעה.

דוגמה להתנהגותו בהווה (על התלמיד להביא דוגמה אחת):

- "כי עתה תבא אליך ותלא" – בהווה, כשבאה הצרה על איוב עצמו, הוא איבד את סבלנותו והתעייף.
- "תגע עדיך ותבהל" – בהווה, כשבאה רעה ופגעה באיוב, הוא מבוהל.

סעיף ב'

בדברי אליפז יש ביקורת כלפי איוב: בעבר כאשר מצבו היה טוב, הוא נהג לעודד אנשים ולסייע להם ברגעי משבר, ואילו עתה כאשר הצרה באה עליו הוא אינו מסוגל להתאושש ולנהוג על פי עצותיו בעבר.

בדברי אליפז יש נימת עידוד לאיוב: הוא מזכיר לאיוב שקיים צדק אלוהי. ה' אינו מעניש את הצדיקים, לכן על איוב לשים את מבטחו בה' ולסמוך עליו שיציל אותו.
סעיף ג'

- (1) אליפז מציע לאיוב לדבוק ברעיון של "צדיק וטוב לו רשע ורע לו", כלומר ה' גומל לצדיקים בטוב ומעניש רק את הרשעים. הדבקות ברעיון זה תסייע לאיוב להתמודד עם מצבו, ולקוות שה' יראה את צדיקותו ויגאל אותו מייסוריו.
- (2) אליפז מסתמך בדבריו על ניסיונו האישי ועל מראה עיניו: "כאשר ראיתי..."

פרק רביעי – קטע להבנה ולניתוח (12 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שאלה 11 (חובה)

יש לענות על סעיף א' (חובה) (7 נקודות), ועל אחד מהסעיפים ב-ד (לכל סעיף – 5 נקודות).

שאלה 11

סעיף א'

הנס שנעשה בעת כיבוש יריחו:

העיר יריחו הייתה מוקפת חומה שלא ניתן לבקוע אותה: "ויריחו סגרת ומסגרת מפני בני ישראל אין יצא ואין בא". העם לא נלחם כנגד אנשי העיר אלא הקיף את העיר שבע פעמים, תוך כדי תקיעה בשופרות על ידי הכהנים: "ויסבו את העיר כמשפט הזה שבע פעמים". ביום השביעי ציווה יהושע על כל העם להריע בקול, תוך כדי תקיעה בשופרות, ובאורח פלאי חומות העיר נפלו ובני ישראל כבשו את העיר: "וירע העם ויתקעו בשופרות... ותפל העיר תחתיה... וילכדו את העיר".

סעיף ב'

שתי החריגות:

1. יש להשמיד את כל תושבי יריחו, מלבד רחב הזונה וכל בני משפחתה: "והיתה העיר חרם ... רק רחב הזונה תחיה היא וכל אשר אתה בבית".

2. אסור לעם לקחת מן השלל, מלבד כסף, זהב וכלי נחושת וברזל, שיקודשו לה': "ורק אתם שמרו מן החרם פן תחרימו ולקחתם מן החרם... וכל כסף וזהב וכלי נחשת וברזל קדש הוא לה' אוצר ה' יבוא".

סעיף ג'

הסיבה ליחס המיוחד כלפי רחב ומשפחתה ולשבועה שנשבעו לה: "כי החביאה את המלאכים אשר שלח יהושע לרגל את יריחו" – כי הצילה את חייהם של המרגלים שנשלחו על ידי יהושע לרגל ביריחו.

- (1) ראייה מן הכתוב להיותו של חורבן יריחו מוחלט: "ויחרימו את כל אשר בעיר מאיש ועד אשה מנער ועד זקן ועד שור ושה וחמור לפי חרב" – כל אנשי העיר יריחו הומתו. **או**: "והעיר שרפו באש" – חורבן מוחלט של העיר.
- (2) ראייה מן הכתוב להיותו של חורבן יריחו לדורות רבים: "ארור האיש לפני ה' אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה" – יהושע נשבע שמי שעתיד לבנות את העיר יריחו בשנית, יקולל על ידי ה' לדורות.